

Arne Næss og hans siste uker

Av Petter Mejlænder

Selv om Arne Næss er borte, er det vanskelig å tenke på ham uten å bli munter og engasjert. Det er så mange tanker, episoder og anekdoter igjen etter ham. Derfor er han fortsatt nærværende. For oss.

Arne aksepterte at det personlige livet hadde en ende. Han erkjente det fullt ut, med et smil -- det også. Han avviste at det var noe ”etterpå”. Likevel mente han døden var interessant. Han sa det ville bli en ny erfaring, som det skulle bli spennende å oppleve. Nysgjerrigheten hans tok aldri slutt. Ikke fantasien heller; den lot ikke døden i fred, for tenk om det var et paradisi, og det var fullt av fjell å klatre i ...

Han var seg selv lik. Helt til det siste var han sterk, leken og modig, og fullstendig blottet for selvhøytidelighet.

Arne Næss kommer ikke til å slutte å inspirere eller irritere oss, verken med sitt smil, sin barnlighet, sin grenseløse nysgjerrighet eller med sin til tider nesten nevrotiske systematikk og grundighet. Hans moralske og filosofiske strenghet og hans personlige egensindighet vil fortsette å tirre mennesker over hele verden.

En av hans største begavelser var kanskje hans radikalisme; han hadde en evne til å grave seg helt ned til røttene, og ta konsekvensene av det han oppdaget. Men samtidig var han preget av en slags frivolitet. Selv det tilsynelatende overflatiske og banale hadde hos ham kontakt med noe dypt og alvorlig.

Arne var en mann av motsetninger. Det var vel derfor vi opplevde ham som så menneskelig. Han var ikke pompøs og arrogant, slik en professor lett kan bli. Han var *et menneske*, og interesserte seg for nær sagt alle sider ved livet. I den forstand var han umettelig. Ikke minst fordi livet forandret seg hele tiden.

Alle vi som ble bergtatt av hans frie vesen eller av hans forestillinger, for eksempel den om at "alt reelt eksisterende henger sammen", eller av hans oppfordring om aldri å slutte å stille nye spørsmål, ved alt; vi slipper ikke ut av det berget han førte oss inn i.

I 1975 skrev Arne: "En person har ingen bestemte grenser i tid og rom." Slike gåtefulle eller provoserende formuleringer, som det myldrer av i hans tekster, gir oss nok å tygge på i lang tid.

Det er særlig ett ørlite enstavelsesord som henger igjen i luften etter Arne. Det lille ordet symboliserer enkelheten i hans holdning og vesen. Det vesle, unnselige ordet er "ja". Det forteller det meste om både hans impulsivitet og hans evne til selvkritikk. Arnes "ja", var ikke et vanlig "ja", det var overrislet av h-er, og var mer et "jhah ...". Selv da kroppen og hukommelsen begynte å si "nei", sa han "jah".

"Nei" var noe han sjelden trengte å si. Når han mente "nei", tok han bare konsekvensen av sin reaksjon, og redegjorde for den og gikk videre sin egen vei, for å finne ut om den holdt. Noe den ofte gjorde. Og skulle det vise seg at den ikke holdt, kostet det ham lite å snu eller skifte mening. *Han* var ikke det betydningsfulle, *saken* var det vesentlige.

Jeg har ikke tall på hvor mange ganger jeg hørte Arne si ”jah”, ”jah”, også den siste uken han levde. Han brukte antakelig sitt siste åndedrag til å forsøke å si nettopp det.

Selv den siste uken var det ikke bare sånn at han ga positive svar på spørsmål. Ja-ene hans kom også spontant, som kommentarer og gledesutbrudd.

Den siste uken leste vi noen kapitler fra Gabriel Scotts roman *Kilden*. Da vi kom til et avsnitt der den fattige fiskeren Markus, en grytidlig vårmorgen drømmer seg bort i alt det ”vidunderlige” -- blomstene og lyset og fargene, ja hele naturens rikdom - - da boblet ”jah”-ene formelig ut av Arne for hver eneste setning vi leste. Markus og Arne hadde begge evnen til å se det vidunderlige i selv det minste og enkleste, og være tilfreds med det. Slike fenomener vi andre så lett går rett forbi, eller trækker på.

Og alle de andre begeistringsordene til Arne, de som stadig vekket rant ut av ham, de karakteriserte den ”vanvittige” oldingalderen hans. *Vi* trenger disse ordene nå, og hvis vi er heldige klarer vi å bære dem med oss hele veien frem mot *vår* oldingalder.

Trekroner, glitrende sjø og skyformasjoner fikk det til å rykke i Arnes pekearm. En stein kunne være ”morsom”; stridigheten mellom bøkene i en bokstabel kunne underholde ham i lange tider; og blomster var og ble ”nydelige”. Men det var ikke nok å si det én gang, det Arne opplevde var så sterkt at det rett som det var fortjente tre nydelig-er på rappen: ”Nydelig, nydelig, nydelig!”

Og så var det enkelte ting som fikk honnørordet ”merkelig”. I Arnes verden var det så mye som var merkelig og ”vakkert, vakkert, vakkert”. Stadig var det noe som oppførte seg ”påfallende”, og de utroligste ting var ”interessante”, ”sjeldne” eller ”fabelaktige” – for ikke å si at noe var ”unorskt”, dét var nesten en like sterk

karakteristikk som ”jøss” eller ”sjeldent”. Slike ord ga han som olding raust bort til mennesker han møtte, kvinner så vel som menn, barn og gamle, som han skjente over mot med et forventingsfullt smil. Hvem har ikke hørt ham sukke ”førskolealder!” ved synet av et lite barn? Det hørtes ut som han sa ”lykke”, og at dét var noe han kjente.

Slike begeistringsutbrudd har vi alle sugd næring av. De sprang ut av det samme dypet som tekstene hans. For Arne *var* sin filosofi.

Hver enkelt lille ting, og hvert enkelt levende vesen, var helt spesielt for ham. De aller, aller fleste hadde ”plussverdier”, som han gjerne kalte det. Alt og alle hadde sin egenverdi.

De siste årene spiste vi mye suppe sammen. Med Arnes ord var det en ”oj, oj, oj”-suppe, for det var dét han sa da lokket ble løftet av. Rekorden hans var elleve porsjoner. Den satte han i høst. Det jeg tror han likte vel så godt som å *spise* suppen, var å skrape seg frem, skje for skje, til de vakre små blomstene i bunnene av tallerkenen. Dét var belønningen. Og så, etter en liten betenkningstid, skjøv han tallerkenen frem mot gryten, og sa ”bare litt til”. Alltid ”litt”. Det var nærmest hans motto. Alt smått fikk en særegen betydning straks det ble omsluttet av hans oppmerksomhet.

Den siste turen vår gikk til Storøya og naturvernområdet som gror frem der hvor Oslos verste støykilde, Fornebu flyplass, lå før. Den forvandlingen, som på sett og vis symboliserer alt han kjempet for, fikk hans velsignelse, med føttene og gledesutbruddene hans, bare 22 dager før han sa takk og farvel og gikk sin ”egen vei”, for siste gang. På den turen fikk han tatt avskjed med Kolsåstoppen og

Holmenkollåsen, de små, nære fjellene som betydde så mye for ham. Han fikk fulgt solnedgangen helt inn i mørket.

De første fem hundre meterne av den turen satt Arne i rullestolen, men så, etter en banan og et par slurker Cola, ville han gå, med staver, som vanlig. Og han ga seg ikke. Hver gang jeg spurte om han ville sitte, sa han ”nei”. Det var vel de eneste ”nei-ene” han sa på den turen. Og det var ikke et snev av negativ klang i dem.

Da vi kom til en nedoverbakke, lot vi rullestolen ta en tur på egen hånd. Vi stoppet og så på den, og begynte å le, for det var som om det kom liv i rullestolen. Den humpet og skranglet nedover, som en stivbeint olding, den haltet og gikk, akkurat som Arne. Den skulle liksom vise at den også kunne klare seg på egne bein.

Etter tretti meter stanset stolen og så seg liksom forfjamsset omkring. For Arne var den nok på sitt vis levende. I hans sinn våknet jo alt til liv. Alt det *vi* kaller ”døde ting” hadde for Arne en holdning og et følelsesuttrykk.

Stjernene var fremme da vi kom tilbake til bilen. Der fikk han tatt farvel med Venus også. Det var dagen før lille julaften, tre uker og en dag før han døde. I det vi kjører, tusler et rådyr over veien rett foran bilen. Frontlysene får det til å lyse uvirkelig av dyreøynene. Rådyret så på oss, og det virket slett ikke redd. Så smatt det inn i skogen og ble borte ...

*

I den stillheten som er igjen etter Arne, er det ett navn som må nevnes: Kit-Fai. Hun gjorde alt som sto i hennes makt for at Arnes siste år skulle bli aktive og fulle av glede. Uten hennes innsats -- og kjærlighet -- ville svært mange gått glipp av ufattelig mye.

Tøygrisen Timotei, for eksempel, som betydde så mye for Arne de senere årene, ville aldri blitt en inspirasjon for tusenvis av nordmenn, uten Kit-Fais fordomsfrie innlevelsessevne. Ryktet om at Timotei gikk i graven sammen med Arne er heldigvis betydelig overdrevet. Timotei gjorde selvfølgelig ikke det. Timotei satt på kisten fordi han fikk lov til å være sammen med Arne helt til veis ende.

Timotei og Arne hadde begge en fabelaktig evne til å se noe positivt i selv den største sorg. Derfor smiler han fortsatt til Kit-Fai. Det var derfor Timotei ble kalt *Den lille filosofen*. Arne var den store, og han var den lille.

Petter Mejlænder var en venn og turkamerat av Arne Næss, og har skrevet flere bøker om og med filosofen, for eksempel Nærkontakt og Den lille filosofen.